

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 ที่ผ่านมา ส่งผลให้ประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ได้เริ่มเข้าสู่สังคมสารสนเทศ (Information Society) หรือ สังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Society) หรือ สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Based Society and Economy) ซึ่งเป็นสังคมที่ใช้ความรู้และนวัตกรรม (Innovation) เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาและการผลิตมากกว่าเงินทุนและแรงงาน ในการพัฒนาความรู้และเทคโนโลยีจำเป็นต้องใช้การวิจัยและพัฒนา โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับฐานความรู้ของประเทศ ในช่วงสหัสวรรษใหม่ จะเห็นได้ว่าหลายหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐบาลและของเอกชนต่างเตรียมองค์การของตนให้มีความพร้อมเพื่อที่จะเข้าสู่การแข่งขันที่จะเกิดขึ้นในศักราชใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานนั้นต่างมุ่งเน้นให้มีการปรับเปลี่ยนองค์การ โดยหวังผลในการเพิ่มประสิทธิภาพที่จะเกิดขึ้นกับองค์การในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นองค์การต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับตัวไปสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ การสร้างนวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่โดยใช้การจัดการความรู้ในองค์การเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป (ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ, 2548 หน้า 11 - 12)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) มุ่งเน้นให้เร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 หมวด 3 มาตรา 11 ความว่า “ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการเพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ต่าง ๆ

เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและเหมาะสมต่อสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติของ ข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ใน การปฏิบัติราชการของส่วนราชการให้สอดคล้องกับการบริหารราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตาม พระราชกฤษฎีกานี้” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติมเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดความหมายของการศึกษาไว้ใน มาตรา 4 “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาไว้ใน มาตรา 6 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุขรวมทั้งในมาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้ 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิต ของประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

การจัดการความรู้ในสถานศึกษานั้น เป็นสิ่งที่สำคัญแต่บางสถานศึกษาไม่ได้จัดเก็บให้เป็น ระบบ โดยเฉพาะความรู้ต่าง ๆ ที่ฝังลึกอยู่ในตัวคนที่เป็นเฉพาะคนที่เกิดจากประสบการณ์การสอน ค่านิยม และพฤติกรรมการสอนก็จะจางหายไปกับผู้เกษียณอายุราชการ จากการลาออกหรือโอนไป ปฏิบัติงานในหน่วยงานอื่น ทำให้ความรู้ในตัวคนนั้น ไม่ได้ถูกจัดเก็บไว้ให้เป็นประโยชน์กับ ผู้ร่วมงานรุ่นหลัง ส่วนความรู้ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ความรู้ที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์ อักษร เช่น ตำราเอกสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นความรู้ที่สามารถเผยแพร่แบ่งปันให้กับผู้ร่วมงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาได้ ความรู้ประเภทหลังนี้ก็สมควรได้มีการนำมาจัดการความรู้ ดังนั้นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการความรู้จึงอยู่ที่งาน คน สถานศึกษา และสังคม เพื่อเปลี่ยนให้เป็น องค์การการเรียนรู้ทำให้บุคลากรในสถานศึกษาเปลี่ยนเป็นคนใฝ่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา (สถาบันพัฒนา ผู้บริหารการศึกษา, 2548 หน้า 12)

การจัดการความรู้ในองค์กรจึงเป็นเรื่องที่มีคุณค่าสมควรที่สถานศึกษาบริหารจัดการให้มีการจัดการความรู้ขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นว่าครูและบุคลากรของสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีคุณค่าเป็นการมอง คนว่าเป็น “ทรัพย์สินทางปัญญา” ทั้งนี้เพราะการจัดการความรู้เป็นการเรียนรู้ที่เรียนจากการปฏิบัติ เป็นตัวนำเพราะการปฏิบัติทำให้เกิดประสบการณ์ และเกิดวิธีการที่เป็นตัวอย่างดี (Best Practice) เพื่อให้ครูรุ่นหลังนำไปศึกษา นำไปให้ประโยชน์ และนำไปต่อยอดความรู้ที่ตกงานต่อไป (สถาบัน

พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา, 2548 หน้า 3)

ปัจจุบันได้มีการนำกระบวนการจัดการความรู้เข้ามาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาหลายแห่ง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรในสถานศึกษา ในยุคที่ความรู้ เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนและสร้างรายได้เปรียบขององค์กร แต่สถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการจัดการความรู้ นั้นยังมีจำนวนน้อย ซึ่งอาจเกิดจากสภาพและปัญหาการจัดการความรู้ของแต่ละสถานศึกษา รวมไปถึงความแตกต่างตามขนาดของสถานศึกษาด้วย ผู้ศึกษาในฐานะบุคลากรครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน ต้องการทราบว่าสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน มีสภาพ ปัญหา และข้อเสนอแนะการจัดการความรู้เป็นอย่างไร และมีความแตกต่างกันหรือไม่ตามขนาดของสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มานั้นไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการความรู้ในสถานศึกษา และนำไปพัฒนาคุณภาพในการบริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา อันจะนำไปสู่ประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษาซึ่งจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “การจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน”

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบสภาพการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน จำแนกตามขนาดโรงเรียน

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

สถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีสภาพการจัดการความรู้ในสถานศึกษาต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 ในจังหวัดลำพูน โดยผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน ปีการศึกษา 2557 จำนวน 15 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 40 คนและ

ครู จำนวน 792 คน รวมทั้งสิ้น 832 คน

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพ ปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน โดยผู้ศึกษาได้ใช้ประยุกต์ใช้กรอบ กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบ ราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2548 : 5) ซึ่งประกอบด้วย 1. การบ่งชี้ความรู้ 2. การสร้างและ แสวงหาความรู้ 3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ 4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 5. การเข้าถึงความรู้ 6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และ 7. การเรียนรู้

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ความรู้ หมายถึง ข้อมูลและสารสนเทศที่ผ่านการประเมินผลเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงาน ของโรงเรียน ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบเอกสาร หรือกระบวนการทำงาน อยู่ในการปฏิบัติงาน และบรรทัดฐาน ของโรงเรียน

การจัดการความรู้ในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานตามขั้นตอนการจัดการ ความรู้ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ ประกอบด้วย การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ การ ประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเรียนรู้

การบ่งชี้ความรู้ หมายถึง การกำหนด วิสัยทัศน์/พันธกิจ/เป้าหมาย คืออะไร และเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายเราจำเป็นต้องรู้อะไร ขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร

การสร้างและแสวงหาความรู้ หมายถึง การสร้างความรู้ใหม่ การแสวงหาความรู้จากภายนอก การรักษาความรู้เก่า การกำจัดความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้ว

การจัดความรู้ให้เป็นระบบ หมายถึง การวางโครงการสร้างความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการ เก็บความรู้อย่างเป็นระบบ

การประมวลและกลั่นกรองความรู้ หมายถึง การปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน การใช้ภาษาเดียวกัน และการปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์

การเข้าถึงความรู้ หมายถึง การทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) Web Board ป้ายนิเทศประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ หมายถึง การถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้ เทคนิค วิธีการ เช่น จัดทำเป็นเอกสาร ฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบทีมข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและ นวัตกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว จัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

การเรียนรู้ หมายถึง การทำให้บุคคลได้ประสบการณ์จากการปฏิบัติงาน โดยเกิดการเรียนรู้จากการสร้างองค์ความรู้ นำความรู้ไปใช้ เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ใหม่ และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน ในปีการศึกษา 2557

ครู หมายถึง ข้าราชการครูซึ่งทำหน้าที่หลักด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน ในปีการศึกษา 2557

สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน จำนวน 15 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน โรงเรียนสวนบุญ โยูปถัมภ์ ลำพูน โรงเรียนเวียงเจดีย์วิทยา โรงเรียนธีรภานุ บ้านโฮ่ง โรงเรียนป่าซาง โรงเรียนวชิรป่าซาง โรงเรียนบ้านแป้นพิทยาคม โรงเรียนท่าขุมเงินวิทยาคาร โรงเรียนแม่ตืนวิทยา โรงเรียนแม่ทาพิทยาคม โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม โรงเรียนน้ำดิบพิทยาคม โรงเรียนป่าตาลบ้านธิพิทยา โรงเรียนอุโมงค์พิทยาคม และโรงเรียนบ้านโฮ่งรัตนวิทยา

ขนาดของโรงเรียน หมายถึง การกำหนดขนาดของโรงเรียน โดยยึดประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง การคัดเลือกนักเรียน และสถานศึกษา เพื่อรับรางวัลพระราชทาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีการศึกษา 2557 (2557 หน้า 1-2) ประเภทโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งจำแนกโรงเรียนเป็น 3 ขนาด คือ 1) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก 2) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง 3) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 500 คน

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 501-1,500 คน

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,501 คนขึ้นไป

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1.6.1 ทำให้ทราบถึงสภาพและปัญหาการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน

1.6.2 ทำให้ทราบความแตกต่างของสภาพการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน ตามขนาดของโรงเรียน

1.6.3 ผลจากการศึกษาจะเป็นข้อมูลพื้นฐานให้สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการความรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น